

WIKINGOWIE

Około 500 lat przed naszą erą ludność na północy Europy nauczyła się wyrabiać narzędzia z żelaza. Wtedy zaczęła się epoka żelaza (**jernalderen**). Ostatni okres tej epoki nazywany jest epoką wikingów (**vikingtiden**). Trwała ona od roku 800 do 1050 naszej ery. W tym okresie nie istniały jeszcze państwa skandynawskie. Tereny dzisiejszej Skandynawii zamieszkiwali przodkowie Duńczyków, Szwedów i Norwęgów, żyjąc pod rządami lokalnych książąt i wódców. Mieszkańców z tych obszarów, którzy wyruszali na zamorskie wyprawy łupieskie, (**røvertokt**), osadnicze i handlowe, nazywano **wikingami**.

Mimo iż często przedstawia się wikingów z rogami na hełmie, w rzeczywistości ich hełmy nie miały rogów.

Badania archeologiczne

Znaleziska i badania archeologiczne z czasów wikingów mogą powiedzieć o tym, jak oni żyli.

W 1904 znaleziono w Oseberg w Vestfold pięknie rzeźbiony statek wikiński. W nim leżały pochowane dwie kobiety, jedna około 50-60 – letnia, a druga około 20-30 – letnia. Wraz z nimi pochowano wiele innych przedmiotów takich jak wozy, sanie, wiosła, meble, ubrania, narzędzia oraz jedzenie i picie. Niektórzy archeologowie i historycy uważają, że starsza kobieta była kapłanką bogini Freji. Według innej teorii jedna z kobiet była królową, a druga jej służącą, która została ofiarowana wraz z końmi i bykami gdy umarła jej pani.

W 1981 roku w Borg na Lofotach odkryto szczątki największego znanego nam domu wikińskiego wodza (**høvding**). Mierzył on 82 metry długości i był najprawdopodobniej głównym domem w gospodarstwie. Przywódca mieszkał w jednym końcu domu, a po drugiej stronie była obora z miejscem dla 50 krów. Tam mieszkali też zapewne niewolnicy (**treller**). Przywódcy i możnowładcy trzymali bowiem niewolników, którzy wykonywali najcięższe prace w gospodarstwie.

Wyprawy wikińskie (vikingferdene)

Wikingowie byli wytrawnymi żeglarzami. Umieli oni budować wytrzymałe, szybkie statki (skip), które mogły poruszać się z dużym ładunkiem na wysokich falach. Na nich wyprawiali się w dalekie i niebezpieczne podróże morskie.

W owym czasie wikingowie dali się poznać jako brutalni najeźdźcy, przed którymi drżała cała Europa. 8 czerwca 793 roku wikingowie przyплыли do brzegów Anglii i z zaskoczenia napadli na klasztor **Lindisfarne**. Wiele bezbronnych mnichów zostało zabitych, a klasztor splądrowany (plyndret). Uznaje się, że to zdarzenie było pierwszą napaścią wikingów za granicą. Z wielu swoich wypraw wojownicy z północy zabierali mężczyzn, kobiety i dzieci jako niewolników. Potem mogli ich sprzedawać na targu lub zabrać do swojego gospodarstwa, by im tam służyli. W wielu miejscach udało się im także podbić (erobre) kraje i osiedlić się (bosette seg).

Lecz wikingowie to nie tylko rozbójnicy (røvere). Przodkowie Skandynawów wyprawiali się także by handlować i kupować towary. Wymieniali oni skóry zwierząt, pierze, kły wielorybów na towary, których nie wyrabiano na północy Europy: tkaniny, ozdoby oraz broń (våpen).

Kierunki wypraw wikińskich

Wikingowie wyprawiali się do wielu zakątków Europy, dotarli do Grenlandii, a także Ameryki Północnej.

Szwedzcy wikingowie podróżowali na wschód na tereny Rosji i Ukrainy. Pływali wzdłuż rzek, aż do Morza Czarnego oraz Kaspijskiego i tam handlowali z arabskimi kupcami.

Najważniejszym towarem byli biali niewolnicy. Szwedzi dopłynęli aż do Miklagard, czyli dzisiejszego Istambułu w Turcji i wielu osiedliło się w tym rejonie.

Wikingowie z terenów dzisiejszej Danii (a także w mniejszym stopniu z Norwegii) wyprawiali się do Anglii i podporządkowali sobie tam obszar kraju nazwany **Danelagen**. Duńczycy osiedlali też w państwie Franków. Ci nazywali nordyckich przybyszów **Normanami**, a obszar, na którym zamieszkali – **Normandią**.

W tym okresie wzrosła liczba ludności na zachodzie półwyspu Skandynawskiego i większość żyznej ziemi była zajęta. Dlatego też wielu norweskich wikingów szukało lepszych warunków wyruszając dalej na zachód: Szetlandy, Orkady, Wyspy Owcze (Færøylene), Szkocję, Irlandię, Islandię oraz Grenlandię.

Pod koniec VII wieku około 400 rodzin osiedliło się na Islandii. Mieli oni tysiące szkockich i irlandzkich niewolników do pomocy w gospodarstwie. Jeden z Islandczyków, **Eryk Rudy**, został wygnany z kraju za morderstwo. Osiedlił się wtedy na nowym lądzie i założył tam gospodarstwo. Po trzech latach, gdy kara już mu nie groziła, wrócił na Islandię i wziął ze sobą więcej ludzi na wyspę, którą nazwał „Zieloną Krainą” – czyli **Grenlandią** – by zachęcić ich do osiedlenia się w tym miejscu.

Około roku 1000 Grenlandczyk **Leif Eiriksson** dotarł na inny ląd położony jeszcze dalej na zachód. Nowa ziemia została nazwana **Winlandią** i była to część Ameryki Północnej. Przybysze z Grenlandii nie osiedli tam jednak na stałe, gdyż zostali przepędzeni przez ludy zamieszkałe tam wcześniej.

Kierunki wypraw wikingów. Na żółto zaznaczono daty, wskazujące, kiedy wikingowie dotarli do miejsc zaznaczonych na mapie.

(źródło: Wikipedia)

Życie codzienne

Wikingowie wypływali na morze wczesną wiosną i wracali jesienią. Gdy mężczyźni byli na morzu, to kobiety prowadziły gospodarstwa. Jednak nie wszyscy Skandynawowie byli wikingami. Większość nie wyruszała na zamorskie wyprawy.

Ludzie w epoce wikingów mieszkali w gospodarstwach, a ich domy zbudowane były z drewna, a dachy pokryte darnią. Większość domów miała jedną dużą izbę z paleniskiem na środku i łózkami wzdłuż ścian. Mieszkańcy często spali po kilka osób w łóżku. Wewnątrz było ciemno nawet w środku dnia i tylko palenisko lub kilka lamp tranowych rozświetlało izbę. Zwierzęta domowe oraz niewolnicy mieszkali razem w oddzielnym domu gospodarczym lub oborze.

Dom wodza
wikińskiego
w Borg na
Lofotach

Dzieci pomagały dorosłym w pracy. Dziewczynki zajmowały się zwierzętami i przygotowywały jedzenie. Wydawano je za mąż już jako 13-14 – latki i to rodzice decydowali kto będzie mężem. Chłopcy pomagali mężczyznom w pracy w gospodarstwie lub towarzyszyli im na polowaniach (jakt) i połowach ryb. Trenowali i ćwiczyli dużo, by być wprawnymi wojownikami. Po ukończeniu 12 lat najsilniejsi i najwięksi mogli wyruszyć na wyprawy wikińskie. 15 – letni chłopiec uznawany był już za dorosłego.

Język

W epoce wikińskiej na półwyspie Skandynawskim mówiono w języku staronordyjskim (norrønt mál). Mieszkańcy z terenów Danii, Norwegii i Szwecji mogli się swobodnie porozumiewać. Po roku 1000 zaczął ten język stopniowo różnicować się na norweski, duński i szwedzki. Potomkowie przybyszów z zachodniej Norwegii, którzy osiedlili się na Islandii i wyspach na Morzu Północnym posługiwali się jednak nadal w językiem staronordyjskim. Dlatego też język islandzki i farerski (język na Wyspach Owczych) są bardzo podobne do tego starego języka z epoki wikingów.

Na długo przed epoką wikingów znane były **runy**. Te znaki wykuwano na kamieniach, dlatego też nie mają one żadnych zaokrąglonych linii.

Alfabet runiczny
zwany „futhark”

Spółeczeństwo wikińskie

W epoce wikińskiej nie było policji ani spisanych praw. Zwykli ludzie musieli więc bronić się w inny sposób. Najważniejsza była przynależność do potężnego rodu (ætt). Wszyscy wiedzieli, że jeśliby któregoś członka rodu skrzywdzono, to rodzina ofiary zemściłaby się (hevne seg).

Wolni chłopci uczestniczyli w zgromadzeniach zwanych **ting**. Tam debatowali i rozstrzygali różne sprawy ważne dla lokalnej społeczności oraz ustalano reguły, które miały w niej obowiązywać. To co zostało wspólnie postanowione, musiano potem przestrzegać. Na *tingu* skazywano także przestępców oraz obierano króla.

W tych czasach było dużo konfliktów i wojen o władzę. By bronić się przed wrogami, chłopci musieli ze sobą współpracować. Każdy wolny mężczyzna miał obowiązek bronić kraju, a wioski zobowiązane były dostarczyć królowi statki i załogę, jeśli tego by potrzebował. Organizacja ta nazywała się **leidangen**.

Rycina przedstawiająca *ting*

Wpisz wyrazy pod odpowiednią definicją:

LEIF EIRIKSSON	RUNY	LEIDANGEN	DANELAGEN
GRENLANDIA	ERYK RUDY	NORMANDIA	
LINDISFARNE	WINLANDIA	TING	

1. Osiedlił się na Grenlandii:

.....

2. Znaki wykowane na kamieniach:

.....

3. Obszar w północno-wschodniej Anglii podbity przez wikingów:

.....

4. „Zielona kraina”, na którą z Islandii uciekł Eryk Rudy:

.....

5. Statki i wojownicy przeznaczeni do obrony kraju:

.....

6. Tu osiedlili się wikingowie na terenie Państwa Frankijskiego:

.....

7. Tak nazwali wikingowie nowoodkrytą ziemię w Ameryce Północnej:

.....

8. Klasztor w Anglii splądrowany przez wikingów:

.....

9. Dotarł do Ameryki Północnej:

.....

10. Miejsce obrad wolnych chłopów:

.....

Połącz polskie nazwy z norweskimi odpowiednikami:

JERNALDEREN

wódz

VIKINGTIDEN

niewolnik

RØVERTOKT

epoka żelaza

HØVDING

podbić

TRELL

epoka wikingów

VIKINGFERD

wyprawa łupieska

PLYNDRE

plądrować

EROBRE

wyprawa wikingowska

BOSETTE SEG

Wyspy Owcze

RØVER

osiedlić się

VÅPEN

ród

SKIP

rozbójnik

FÆRØYENE

broń

JAKT

język staronordyjski

NORRØNT MÅL

statek

ÆTT

zemścić się

HEVNE SEG

polowanie

Źródła:

- *Midgard 6. Samfunnsfag for barnetrinnet*; T. Aarre, B.Å. Flatby, P. M. Grønland, H. Lunnan; H. Aschehoug & Co, 2007
- *Gaia 6. Samfunnsfag for barnetrinnet*; D. Holm, O. Røsholdt, A.E. Utklev; Gyldendal Norsk Forlag AS, 2007
- *Historie 6*; I. Libæk, Ø. Stenersen; J. W. Cappelens Forlag AS, Oslo 1998
- *Globus 6. Samfunnsfag*; I. Libæk, T. Mathiesen, R. Mikkelsen, Ø. Stenersen; J.W. Cappelens Forlag AS, Oslo 2007
- Zdjęcia: Wikipedia